

Þriðjudaginn 25. mars 1997.

Nr. 306/1996.

Lofthildur Kristín Loftsdóttir

(Hilmar Ingimundarson hrl.)

gegn

Kristbjörgu Jónsdóttur

vegna þrotabús

Hannesar Ragnars Franzsonar

(Guðmundur Kristjánsson hrl.)

Ómerking. Heimvísun. Gjaldþrot. Kaupmáli. Riftun.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Haraldur Henrysson, Guðrún Erlendsdóttir, Hjörtur Torfason, Hrafn Bragason og Pétur Kr. Hafstein.

Áfrýjandi skaut máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 9. ágúst 1996. Hún krefst aðallega sýknu af öllum kröfum stefndu, en til vara, að fjárkröfur stefndu verði stórlega lækkaðar. Í báðum tilvikum krefst hún málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefnda krefst staðfestingar hins áfrýjaða dóms og málskostnaðar fyrir Hæstarétti, eins og málið væri ekki gjafsóknarmál, en með bréfi dóms- og kirkjumálaráðuneytis 20. desember 1996 var stefndu veitt gjafsókn fyrir Hæstarétti.

Fyrir Hæstarétt hefur verið lagt afsal, dagsett 15. ágúst 1996, þar sem fram kemur, að áfrýjandi hefur selt fasteignina Lambastekk 11 í Reykjavík.

I.

Málavöxtum er lýst í hinum áfrýjaða dómi. Fallist er á þá niðurstöðu hans, að ráðstöfun Hannesar Ragnars Franzsonar á eignum þeim, sem gerðar voru að séreign áfrýjanda með kaupmálanum, sem skráður var 11. maí 1989, hafi verið gjafagerningur í skilningi 2. mgr. 51. gr. þágildandi gjaldþrotalaga nr. 6/1978, en frestdagur við gjaldþrotaskiptin var 7. maí 1991. Þótt ekki sé sannað, að Hannes Ragnar hafi gert sér grein fyrir umfangi bótakröfunnar, áður en kaupmálinn var gerður, þá var honum þó ljóst miðað við þau gögn, sem liggja fyrir, að bótakrafa yrði höfð uppi. Er fallist á það með héraðsdómara, að áfrýjandi hafi ekki sýnt fram á gjaldfærni hans og

að riftunarheimild sé fyrir hendi samkvæmt framangreindri laga-grein.

II.

Stefnda byggir endurgreiðslukröfu sína á 1. mgr. 61. gr. laga nr. 6/1978, sbr. 190. gr. núgildandi laga nr. 21/1991. Með dómi Hæstaréttar í máli þessu 14. desember 1995 var því vísað heim í hérað, þar sem bótakrafa stefndu hefði ekki fengið efnislega meðferð, og lagt fyrir héraðsdómara að bíða úrslita dómsmáls stefndu gegn þrotabúi Hannesar Ragnars Franzsonar. Það mál var fellt niður 7. mars 1996 eftir að lögmaður stefndu hafði lýst yfir, að hann féllist á afstöðu skiptastjóra, eins og hún birtist á kröfuskra, þar sem skiptastjóri hefði samþykkt, að krafan bæri vexti frá úrskurðardegi til greiðslu-dags.

Eins og fram kemur í héraðsdómi, varð krafa stefndu eina krafan í þrotabúi Hannesar Ragnars Franzsonar. Þegar sú afstaða var tekin að fella niður mál stefndu gegn þrotabúinu, var ekki tekið tillit til hagsmuna þrotamanns eða áfrýjanda, en niðurstaða málsins hlaut að skipta þau miklu. Er ljóst, að krafan hlaut ekki þá efnislegu um-fjöllum, sem að var stefnt með heimvísun málsins og venja er um bótakröfur í örorkumálum. Stefnda kom aldrei fyrir dóm til skýrslu-gjafar um tjón sitt. Í málinu liggur fyrir örorkumat frá 7. október 1988 og örorkutjónsútreikningur, sem á því er byggður, frá 12. jan-úar 1989. Nýrri gagna nýtur ekki um heilsuhagi stefndu. Fyrir liggur hins vegar, að hún er í fullri vinnu. Henni var á sínum tíma metin 10% varanleg örorka vegna áverka á hægri hnélið og 15% örorka vegna depurðar og kvíða, sem hafi ásótt hana. Liggur ekki fyrir, hvernig þessi mein hafi hafst við og hvort þau raski tekjumöguleik-um hennar.

Samkvæmt framansögðu þykir mjög á skorta, að í málinu liggi fyrir skilmerkileg gögn, sem höfð verði til hliðsjónar við mat á tjóni stefndu. Verður ekki hjá því komist að ómerkja hinn áfrýjaða dóm og vísa málinu heim í hérað til löglegrar meðferðar og dómsálag-ningar.

Rétt þykir, að hvor aðili beri sinn kostnað af málinu í héraði og fyrir Hæstarétti.

Ákvæði héraðsdóms um gjafsóknarkostnað stefndu skal vera ó-

raskað, en gjafsóknarkostnaður hennar fyrir Hæstarétti greiðist svo sem í dómsorði greinir.

D ó m s o r ð:

Hinn áfrýjaði dómur skal vera ómerkur um annað en gjafsóknarkostnað, og er málinu vísað heim í hérað til löglegrar meðferðar og dómsálagningar.

Málskostnaður í héraði og fyrir Hæstarétti fellur niður.

Gjafsóknarákvæði héraðsdóms er staðfest.

Gjafsóknarkostnaður stefndu, Kristbjargar Jónsdóttur, fyrir Hæstarétti, þar með talin málflutningslaun talsmanns hennar, Guðmundar Kristjánssonar hæstaréttarlögmanns, 150.000 krónur, greiðist úr ríkissjóði.

Dómur Héraðsdóms Reykjavíkur 28. maí 1996.

1.0.

Mál þetta, sem tekið var til dóms miðvikudaginn 15. maí sl., hefur Kristbjörg Jónsdóttir, kt. 010832-3579, Víðihvammi 26, Kópavogi, vegna þrotabús Hannesar Ragnars Franzsonar, kt. 091125-3749, Skógarhlíð 6, Reykjavík, höfðað fyrir bæjarþingi Reykjavíkur með stefnu 27. maí 1992 á hendur Lofthildi Kristínu Loftsdóttur, kt. 230828-2459, Lambastekk 11, Reykjavík.

Dómkröfur stefnanda eru þær, að rift verði með dómi gjöf Hannesar Ragnars Franzsonar til eiginkonu sinnar, stefndu, sem felst í kaupmála þeirra, dags. 10. maí 1989, og skráðum í kaupmálabók embættis yfirborgar-fógetans í Reykjavík 11. sama mánaðar. Krafist er riftunar gjafarinnar að því marki, sem nauðsynlegt er til fullnustu öllum stefnukröfum og enn fremur öllum málskostnaði stefnanda, beinum sem afleiddum.

Endanlegar dómkröfur stefnanda eru að öðru leyti svohljóðandi:

Aðallega, að stefnda verði dæmd til að greiða stefnanda vegna þrotabúsins 2.621.795 kr. auk dráttarvaxta af 1.622.656 kr. frá 30. september 1991 með árlegri höfuðstólsfærslu þeirra til greiðsludags.

Til vara, að stefnda verði dæmd til að afhenda og afsala umræddu þrotabúi fasteigninni að Lambastekk 11, Reykjavík, og sumarhúsi í landi Syðri-Reykja, Biskupstungnahreppi í Árnessýslu (50% eignarhluta), sem hún fékk að gjöf með áður nefndum kaupmála, og auk þess að greiða þrotabúinu 400.000 kr. auk dráttarvaxta frá 11. maí 1989 með árlegri höfuðstólsfærslu þeirra til greiðsludags.

Að stefnda verði dæmd til að greiða málskostnað að meðtöldum virðisaukaskatti, eins og mál þetta sé eigi gjafsóknarmál, og taki til alls kostnaðar, áfallins og útlagðs, við árangurslausa löghaldsgerð og eftirfarandi gjaldþrotameðferð hjá nefndum þrotamanni.

Dómkröfur stefndu eru þær aðallega, að hún verði sýknuð af öllum kröfum stefnanda í málinu, en til vara, að fjárkröfur stefnanda verði stórlega lækkaðar. Í báðum tilvikum krefst stefnda, að stefnandi verði dæmd til að greiða sér málskostnað að mati dómsins að viðbættum virðisaukaskatti, og beri málskostnaðarfjárhæð dráttarvexti samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá og með 15. degi eftir dómsuppsögu til greiðsludags.

Með bréfum dóms- og kirkjumálaráðuneytisins, dags. 15. desember 1992 og 10. apríl 1996, var stefnanda veitt gjafsókn í máli þessu.

Upphaflega gerði stefnda kröfu um frávísun málsins, en með úrskurði, upp kveðnum 19. nóvember 1993, var frávísunarkröfu hafnað. Málskostnaður var ekki dæmdur í þeim þætti málsins.

Dómur í málinu var kveðinn upp í Héraðsdómi Reykjavíkur 26. janúar 1994. Dóminum var áfrýjað til Hæstaréttar, sem kvað upp dóm í málinu nr. 79/1994: Lofthildur Kristín Loftsdóttir gegn Kristbjörgu Jónsdóttur vegna þrotabús Hannesar Ragnars Franzsonar, 14. desember 1995. Var hinn áfrýjaði dómur ómerktur um annað en gjafsóknarkostnað og málinu vísað heim í hérað. Lagt var fyrir héraðsdómara að biða úrslita héraðsdómsmálsins X-5/1992: Kristbjörg Jónsdóttir gegn þrotabúi Hannesar Ragnars Franzsonar, áður en dómur yrði lagður á málið að nýju. Hinn 7. mars 1996 var síðastgreint mál felld niður í Héraðsdómi Reykjavíkur.

Sáttaumleitanir fyrir dómi hafa ekki borið árangur.

2.0. *Málavextir.*

Laugardaginn 3. október 1987 sneri Kristbjörg Jónsdóttir sér til Rannsóknarlögreglu ríkisins og kærði Hannes Ragnar Franzson, eiginmann stefndu, fyrir líkamsárás og tilraun til nauðgunar næstliðna nótt á heimili hans. Greindi hún þegar frá atvikum öllum og einnig síðar fyrir sakadómi. Kæra þessi leiddi til handtöku Hannesar Ragnars, og að lokinni rannsókn lögreglu og á grundvelli hennar gaf ríkissaksóknari út ákæru á hendur honum fyrir líkamsárásarbrot gegn stefnanda samkvæmt 1. mgr. 218. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940. Var hann bæði í héraði og í Hæstarétti fundinn sekur um líkamsárás umrætt sinn og honum gert að sæta fjögurra mánaða skilorðsbundnu varðhaldi í dómi Hæstaréttar, upp kveðnum 23. nóvember 1989.

Hlaut Kristbjörg varanlega líkamsáverka af áðurgreindri árás Hannesar Ragnars. Mat Björn Önundarson læknir örorku stefnanda 100% fyrstu þrjá

mánuðina eftir árásina, 50% í næstu fjóra mánuði og síðan 25% varanlega að meðtalinni örorku vegna andlegrar afleiðingar árásarinnar.

— — —

5.0. Forsendur og niðurstaða.

Ágreiningur málsaðila snýst í fyrsta lagi um það, hvort áðurgreindar eignir, er gerðar voru að séreign stefndu með kaupmála fyrrnefnds Hannesar Ragnars Franzsonar og eiginkonu hans, stefndu Lofthildar, dagsettum 10. maí 1989 og skráðum í kaupmálabók við embætti borgarfégetaembættisins í Reykjavík 11. maí sama ár, séu riftanlegar samkvæmt 2. mgr. 51. gr. þágildandi gjaldþrotalaga nr. 6/1978, sbr. 190. gr. núgildandi laga nr. 21/1991, en eignir þessar voru áður skráðar eignir Hannesar Ragnars, og samkvæmt skattframtölum var ekki um aðrar eignir hans að ræða.

Bú Hannesar Ragnars var tekið til gjaldþrotaskipta með úrskurði skiptaráðandans í Reykjavík, upp kveðnum 30. september 1991, eftir kröfu stefnanda, dags. 7. maí 1991, sem barst skiptarétti samdægurs. Verður því að telja þann dag frestdag í því tilviki, sem hér um ræðir, sbr. 1. gr. laga nr. 6/1978.

Umræddar eignir voru því afhentar, sbr. 60. gr. þágildandi gjaldþrotalaga nr. 6/1978, innan 24 mánaða fyrir frestdag til nákomins í skilningi 2. mgr. 51. gr. laganna. Ekki verður talið, að um venjulegar tækifærisgjafir eða svipaðar gjafir sé að ræða, sbr. 3. mgr. 51. gr. laga nr. 6/1978 og 2. mgr. 30. gr. þágildandi laga nr. 20/1923 um réttindi og skyldur hjóna, sbr. 5. mgr. 139. gr. laga nr. 31/1993.

Stefnandi heldur því fram, að Hannes Ragnar hafi, áður en kaupmáli var gerður, verið krafinn um greiðslu þeirrar fjárkröfu stefnanda, sem áður er lýst, sbr. sundurliðað kröfubréf til hans, dags. 26. apríl 1989, sem fyrir liggur í málsskjöllum, en afrit af því bréfi mun hafa verið sent lögmanni hans. Hannes Ragnar kannaðist þó ekki við móttöku bréfsins við munnlega skýrslutöku í málinu við aðalmeðferð þess. Þá var umræddri bótakröfu stefnanda lýst í þrotabúið, merktri nr. 1 á skrá yfir lýstar kröfur.

Við munnlega skýrslutöku fyrir dómi taldi Hannes Ragnar tilgang kaupmálagerðarinnar vera þann að tryggja fjárhagslegt öryggi stefndu. Við úrlausn máls þessa verður að líta til þessa markmiðs hans sérstaklega og annarra þeirra valkosta, sem honum stóðu til reiðu til að ná því. Þá verður að telja, að Hannes Ragnar hafi haft vitneskju um kröfu Kristbjargar Jónsdóttur, áður en kaupmálinn var gerður. Þegar þetta er virt og lítið er til orðalags 2. mgr. 51. gr. laga nr. 6/1978, telur dómurinn, að á stefndu hvíli sönnunarbyrðin um það, að Hannes Ragnar hafi verið gjaldfær fyrir afhendingu eignanna og verið það þrátt fyrir afhendingu þeirra. Þykir stefnda ekki hafa sýnt fram á það.

Með tilvísun til þessa verður þegar af þeim ástæðum, sem greindar hafa verið, að fallast á heimild stefnanda til riftunar. Skal því næst vikið að endurgreiðslukröfu stefnanda.

Stefnandi reisir endurgreiðslukröfu sína í aðalkröfu m. a. á 1. mgr. 62. gr. þágildandi gjaldþrotalaga nr. 6/1978, sbr. 190. gr. núgildandi laga nr. 21/1991. Samkvæmt 1. málslíð þess ákvæðis ber þeim, sem hag hafði af ráðstöfun eða réttargerð, að greiða búinu fé, sem svarar til þess, er greiðsla búsins hefur orðið honum að notum, þó ekki hærri fjárhæð en tjóni búsins nemur. Því verður að telja rétt, að stefnda greiði búinu fé, sem svari til verðmætis greiðslu á riftunardegi, en þó ekki meira en því tjóni nemur, sem kröfuhafar verða fyrir vegna þeirrar ráðstöfunar, sem rift er.

Fyrir liggur, að stefnda er eini kröfuhafi í búinu. Viðurkennd krafa hennar nemur 2.621.795 kr. auk vaxta. Því verður að telja tjón búsins verðmæti greiðslu á þeim degi, er ráðstöfun var gerð, auk vaxta, þó ekki hærri fjárhæð en hinni viðurkenndu kröfu nemur. Varakrafa stefnanda, sem byggist á skilareglu 64. gr. laganna, kemur því ekki til álita, enda yrði slík endurgreiðsla miklum erfiðleikum bundin, m. a. af því, að stefnda hefur þegar selt hluta eignanna.

Líta verður á verðmæti þeirrar gjafar, sem rift er, á riftunardegi samkvæmt fram lögðum gögnum. Málsaðilar hafa ekki lagt fram önnur gögn um verðmæti fasteignarinnar en fasteignamat og brunabótamat. Þar sem grundvöllur brunabótamats er endurbyggingarkostnaður vegna bruna, telur dómurinn réttara að miða við fasteignamat, sem fremur byggist á gangverði eigna. Að því er varðar verð bifreiðarinnar, þykir rétt að miða við verð hennar samkvæmt kaupmála, þar sem verð samkvæmt skattframtali er upphaflegt kaupverð hennar. Þar sem ekki liggur fyrir mat á innbúi, þykir rétt að miða við verð þess samkvæmt kaupmála. Er því samtala fasteignamats greindra fasteigna, er kaupmáli var gerður, auk verðs bifreiðar og innbús samtals 9.776.500 kr. Þá ber að draga frá áhvílandi skuldir samkvæmt kaupmála, 869.882 kr. Samtals verður þá sú heildarfjárhæð, sem telja verður, að greiðsla búsins hafi orðið stefndu að notum, 8.906.618 kr., sem er hærri fjárhæð en tjón búsins samkvæmt framansögðu. Verður því að fallast á viðurkennda kröfu hennar, 2.621.795 kr., auk vaxta.

Rétt þykir að fallast á vaxtakröfu stefnanda, svo sem hún setur hana fram í aðalkröfu sinni og nánar greinir í dómsorði, og að vextir leggist við höfuðstól skuldar, sbr. meginreglu 12. gr. laganna.

Samkvæmt úrslitum málsins þykir rétt, að stefnda greiði 400.000 kr. í málskostnað, er renni í ríkissjóð. Ekki er fallist á, að stefnda greiði í þessu máli kostnað, áfallinn og útlagðan, sem stefnandi hefur haft af nauðsynleg-

um og lögbundnum aðdraganda málsóknar þessarar, þ. e. kostnað við árangurslausa löghaldsgerð og eftirfarandi gjaldþrotameðferð.

Í dómi Hæstaréttar í málinu nr. 79/1994: Lofthildur Kristín Loftsdóttir gegn Kristbjörgu Jónsdóttur vegna þrotabús Hannesar Ragnars Franzsonar, 14. desember 1995, var hinn áfrýjaði héraðsdómur frá 26. janúar 1994 ómerktur um annað en gjafsóknarkostnað, en hann nam 400.000 kr., þ. m. t. virðisaukaskattur, jafnframt því sem gjafsóknarkostnaður stefnanda fyrir Hæstarétti var ákveðinn 100.000 kr. Gjafsóknarkostnaður stefnanda vegna flutnings málsins í héraði eftir heimvísun þess, þ. e. málflutningslaun talsmanns hans, Guðmundar Kristjánssonar hæstaréttarlögmanns, sem ákveðst 70.000 kr., þ. m. t. virðisaukaskattur, greiðist úr ríkissjóði.

Jón L. Arnalds héraðsdómari kvað upp dóm þennan.

D ó m s o r ð:

Gjöf Hannesar Ragnars Franzsonar til eiginkonu sinnar, stefndu Lofthildar Kristínar Loftsdóttur, sem felst í kaupmála þeirra, dagsettum 10. maí 1989 og skráðum í kaupmálabók yfirborgarfégetaembættisins í Reykjavík 11. maí 1989, þ. e. fasteignin Lambastekkur 11, Reykjavík, sumarhús í landi Syðri-Reykja í Biskupstungnahreppi í Árnessýslu (50% eignarhluti), bifreiðin IR 417, Mercedes Benz, árgerð 1982, og allt innbú samkvæmt fylgiskrá, er rift.

Stefnda greiði stefnanda, Kristbjörgu Jónsdóttur vegna þrotabús Hannesar Ragnars Franzsonar, 2.621.795 kr. ásamt dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 af 1.622.656 kr. frá 30. september 1991 til greiðsludags. Áfallnir vextir leggist við höfuðstól skuldar á tólf mánaða fresti, í fyrsta sinn 30. september 1992.

Stefnda greiði 400.000 kr. í málskostnað, er renni í ríkissjóð. Gjafsóknarkostnaður stefnanda eftir vísun málsins heim í hérað, þ. e. málflutningslaun talsmanns hennar, Guðmundar Kristjánssonar hæstaréttarlögmanns, 70.000 kr., þ. m. t. virðisaukaskattur, greiðist úr ríkissjóði.